fordulókkal nehezített pálya akadályait minden versenyző hibátlanul futja végig. A tévészereplők ne legyenek tökéletesek. Ez a szerep a nézőnek van fenntartva.

✱

Jöjjön ki Óbudára. Kisfilm a gyorsan változó III. kerületről. Bontják a régi házakat. Eltűnik a hangulatos, egészségtelen házsorok romantikusan szeszélyes kígyózása, a téglával kirakott szűk udvarok leanderes csendje. Letarolják őket. Közben gyors ütemben épülnek a tízemeletes, egészséges épületkolosszusok. A film végén egy öregmama riadtan nézi, hová repíti a megállni nem akaró lift. Ez a tekintet a legfontosabb az egész filmben. A megszokott rossz, vagy a szokatlan jó között kell választani. A néni még nem tudott dönteni.

✱

A *Kicsoda-micsoda* egyik versenyzője alaposan megdolgozik a sikerért. Gondolkozási idejének utolsó pillanatában még csak megközelíti a kitalálandó fogalom nevét. A válasz nem pontos, ám a zsüri így is elfogadja. Lelke rajta. A játékvezető a jó hajrá miatt megdicséri a versenyzőt, szerencsétlenségére azonban az atletikából veszi a hasonlatot, s azt találja mondani, hogy „Ilona mellbedobással győzött". Nyelvbotlás. Baki. Előfordul. Figyelmünk mindenesetre a versenyző kitűnő szellemi képességeiről kis időre elterelődik.

✱

Részlet egy újsághírből: „De Gaulle a hétfői napot szokása szerint töltötte. A nap nagy részében emlékiratai következő kötetén dolgozott (a legutóbbi kötet egy hónapja jelent meg). Este a tévéhíradót várta, amikor hirtelen roszszul lett és meghalt."

Érdekes, hogy a tévéhíradóban ezt a részletet nem olvasták be.

JOVÁNOVICS MIKLÓS

Tudomány

A magyar—török történeti kapcsolatok kutatásáról

Két új tudományos munka is lehetőséggel szolgál ahhoz, hogy az évszázados magyar—török kapcsolatokat reálisabb szemmel közelebbről ismerjük meg. Az egyik a „Magyarországi török adóösszeírások", mely ez év tavaszán jelent meg, a másik a „Harács-szedők és ráják. Török világ a XVI. századi Magyarországon", karácsonyra kerül az olvasó kezébe. Mindkettő Káldy-Nagy Gyula egyetemi docens munkája, akinek kutatásai új, reális vonást hoztak e korszak megítélésébe. Erről beszélgettünk Káldy-Nagy Gyulával az ELTE török filológiai tanszékén.

— Kutatómunkám azt az időszakot öleli fel, amely a magyar történelemnek súlyos korszaka. Mátyás király halála után a központi hatalom meggyengült, s hazánk két nagyhatalom, a Habsburg-birodalom és a török birodalom összeütközésének, hatalmi harcának színterévé vált. Egyik része török, másik része Habsburg-megszállás alá került, míg Erdélyben kialakult az olykor többé olykor kevésbé önálló fejítélése, melyek esetenként népünket éppen olyan súlyosan érintették, mint a királyi Magyarországon elkövetett földesúri hatalmaskodások.

Egy másik alapvető kérdés *a termelés volumenének* vizsgálata. Erre egy holland agrártörténész azon megállapítása adott ösztönzést, hogy 1550 után Európában a lakosság növekedésén kívül a húsárak emelkedése elsősorban annak a következménye, hogy Magyarországot a törökök elfoglalták és ezért csökkent a marhabehozatal Délkelet-Európából. *A források mást bizonyítanak.* A török vámnaplók tanúsága szerint a váci vámállomáson át a török uralom alatti területről az 1560-as években évi 60 000, az 1580-as években pedig már átlag évi 75 000 szarvasmarhát hajtottak nyugati piacokra És most találtunk egy újabb adatot, egy angol kereskedő 1638-ból való tudósításában, miszerint *„Magyarországon olyan bőségesen van szarvasmarha, hogy egész Németországot ellátják vele. A szarvasmarha-állományuk akkora, hogy évente 80—100 ezer darabot adnak el belőle."* Persze ez azt is jelzi, hogy azokban az időkben a termelés főként a mezőgazdaság extenzív ágazataiban folyt, más ágazatok pedig súlyosan visszaestek.

— Kutatásainak ezeket az eredményeit honnan s milyen forrásokból merítette?

— Elsősorban török nyelvű források alapján dolgozom. E korabeli török nyelvű iratokból ma sokat őriznek Európa különböző levéltáraiban, legtöbbet Isztambulban.

— 1963-ban, amikor már harmadszor jártam Törökországban tanulmányúton, a Török Történeti Társaság elnöke, *Aziz Sevket Kansu* és a tudományos társulat más vezetőinek támogatására *Ismet Inönü* miniszerelnöktől engedélyt kaptam, hogy a miniszterelnökség levéltárában kutatómunkát végezhessek és mikrofilmet is készíttethessek. *A felkutatott magyarországi vonatkozású török levéltári forrásokról 35 000 oldalnyi mikrofilm készült.* Előttem más magyar kutatók is dolgoztak ugyan már ebben a levéltárban, de az iratok fényképezésére akkor még nem volt lehetőség.

— Mi jellemzi a magyar tudománynak a török tudósokkal és a török tudományos intézményekkel való kapcsolatát?

— Tudományos kapcsolataink jók, régi gyökerek táplálják azokat. Ismeretes, hogy tanszékünk épp a múlt hetekben ünnepelte százéves fennállásának az évfordulóját. Az ünnepségen négytagú török delegáció is részt vett: a Török Történeti Társaság elnöke, Aziz Sevket Kansu; a társaság egyik alapító tagja, *Hamit Zübeyr Kosay* professzor, aki nálunk járt egyetemre az 1920-as években; az isztambuli egyetem török történészprofesszora, *Tagyib Gökbilgin*, aki magyarul szintén kitűnően beszél, valamint az ankarai egyetem török nyelvészeti tanszékének professzora, *Haszán Eren*, aki negyedszázaddal ezelőtt tanszékünk hallgatója, majd magántanára volt.

Amikor az eredményekről beszélünk, gondolunk arra is, *tennivaló van még bőven, erősíthetnénk az együttműködést.* Megemlíteném itt, hogy ösztöndíjasokat cserélhetnénk, vagy kölcsönösen adhatnánk ki könyveket. Nagy szükség lenne török—magyar szótár megjelentetésére. Ezt jó volna *közösen* kiad-

tévéhíradót várta, amikor hirtelen roszszul lett és meghalt."

Érdekes, hogy a tévéhíradóban ezt a részletet nem olvasták be.

JOVÁNOVICS MIKLÓS

Tudomány

A magyar—török történeti kapcsolatok kutatásáról

Két új tudományos munka is lehetőséggel szolgál ahhoz, hogy az évszázados magyar—török kapcsolatokat reálisabb szemmel közelebbről ismerjük meg. Az egyik a „Magyarországi török adóösszeírások", mely ez év tavaszán jelent meg, a másik a „Harács-szedők és ráják. Török világ a XVI. századi Magyarországon", karácsonyra kerül az olvasó kezébe. Mindkettő Káldy-Nagy Gyula egyetemi docens munkája, akinek kutatásai új, reális vonást hoztak e korszak megítélésébe. Erről beszélgettünk Káldy-Nagy Gyulával az ELTE török filológiai tanszékén.

— Kutatómunkám azt az időszakot öleli fel, amely a magyar történelemnek súlyos korszaka. Mátyás király halála után a központi hatalom meggyengült, s hazánk két nagyhatalom, a Habsburg-birodalom és a török birodalom összeütközésének, hatalmi harcának színterévé vált. Egyik része török, másik része Habsburg-megszállás alá került, míg Erdélyben kialakult az olykor többé, olykor kevésbé önálló fejedelmi hatalom.

Történelmünk e korszakának vizsgálata már az előző történészgenerációkat is behatóan foglalkoztatta. Tanulmányaik azonban két olyan ellentétes szemléletet juttattak kifejezésre, melyek hatásukat még ma sem vesztették el teljesen. Az *egyik szemlélet*, mely csak a Habsburgokat okolta a bennünket ért minden veszteségért, a magyarországi török világban nem akart mást látni, mint a végvári vitézek kedélyes tornajátékát, bajvívást, lesvetést, vásárütést és portyát, egyszóval inkább csak azt, amit *romantikus* színekkel lehetett ecsetelni. A *másik szemlélet* képviselői pedig a Habsburgok védelmében *túlzottan negatív* kép megrajzolásával azt a hitet keltették olvasóikban, hogy ahová egyetlen török lovas lába lépett, ott nem nőtt többé fű, s minden elpusztult.

— Milyen konkrét kérdések kutatásával foglalkoznak az utóbbi időben?

— Legelőször a magyarországi török adóztatást vizsgáltuk meg, hiszen régebbi történeti munkákból és egyéb elbeszélő leírásokból elsősorban az vésődhetett emlékezetünkbe, hogy a törökök mennyi adót szedtek tőlünk. Sokan azt hiszik, hogy a törökök társzekérrel vitték ki az országból az aranyat. Pedig ez nem így volt: például a budai török kincstár 1559. és 1560. évi pénztári naplója szerint a Magyarországon beszedett adók és vámilletékek a törökök magyarországi kiadásainak csak az egyharmadát fedezték, s a *deficitet*, évi 260 000—280 000 aranyat, Isztambulból hozták Budára. Más kérdés az egyes török tisztségviselők túlkapásainak megSevket Kansu és a tudományos társulat más vezetőinek támogatására Ismet Inönü miniszerelnöktől engedélyt kaptam, hogy a miniszterelnökség levéltárában kutatómunkát végezhessek és mikrofilmet is készíttethessek. *A felkutatott magyarországi vonatkozású török levéltári forrásokról 35 000 oldalnyi mikrofilm készült.* Előttem más magyar kutatók is dolgoztak ugyan már ebben a levéltárban, de az iratok fényképezésére akkor még nem volt lehetőség.

— Mi jellemzi a magyar tudománynak a török tudósokkal és a török tudományos intézményekkel való kapcsolatát?

— Tudományos kapcsolataink jók, régi gyökerek táplálják azokat. Ismeretes, hogy tanszékünk épp a múlt hetekben ünnepelte százéves fennállásának az évfordulóját. Az ünnepségen négytagú török delegáció is részt vett: a Török Történeti Társaság elnöke, Aziz Sevket Kansu; a társaság egyik alapító tagja, *Hamit Zübeyr Kosay* professzor, aki nálunk járt egyetemre az 1920-as években; az isztambuli egyetem török történészprofesszora, *Tagyib Gökbilgin*, aki magyarul szintén kitűnően beszél, valamint az ankarai egyetem török nyelvészeti tanszékének professzora, *Haszán Eren*, aki negyedszázaddal ezelőtt tanszékünk hallgatója, majd magántanára volt.

Amikor az eredményekről beszélünk, gondolunk arra is, *tennivaló van még bőven, erősíthetnénk az együttműködést.* Megemlíteném itt, hogy ösztöndíjasokat cserélhetnénk, vagy kölcsönösen adhatnánk ki könyveket. Nagy szükség lenne török—magyar szótár megjelentetésére. Ezt jó volna *közösen* kiadni. Érdekes lenne egy tankönyvegyeztető bizottság keretében megvizsgálni: hogyan írják és tanítják a törököknél a történelmet és hogyan nálunk.

— Államközi kapcsolataink javulnak és ez kölcsönösen hasznos — mondotta végezetül Káldy-Nagy Gyula. — Ez azt a reményt ébreszti, hogy a mi tudományos tennivalóink is könnyebben nyernek megoldást.

M. S.

BENYÓ ILDIKÓ LINÓLEUMMETSZETE